הלכה · משנה תורה · מפרשים · יצחק ירנן · ספר נזיקין

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת נפש

רבי אליקים גאטינייו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יצחק ירנן על משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת נפש

רבי אליקים גאטינייו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יצחק-ירנן-על-משנה-תורה-הלכות-רוצח-ושמירת-נפש/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה יד 4
פרק ב 4
הלכה ב 4
הלכה טו 6
פרק ה 7
הלכה יב 7
פרק ו 7
הלכה יג 7
פרק ז 7
הלכה ט 7
פרק ח 7
הלכה יא 7
פרק יא 7
הלכה ג 7

פרק א

הלכה יד

כל היכול וכו'. וכתב מרן משם הגהות מיימוני אפי' להכניס עצמו בספק סכנה חייב ונראה הטעם שזה ספק וזה ודאי ולי נראה הטעם דרבינו והרי"ף והרא"ש דהשמיטוהו משום דלא אזלא כהלכה דתניא פ' איזהו נשך דף ס"ב שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קתון של מים אם שותים שניהם מתים ואם שותה אחד מהם מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו עד שבא ר' עקיבא ולימד וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חברך ע"כ וכבר ידוע דהל' כר"ע וא"כ בן פטורא דדרש ישתו שניהם וימותו ס"ל כסברת הירושלמי שיכניס עצמו בספק סכנה דהשתא אפי' בודאי שימותו שניהם דרש בן פטורא כן כ"ש בספק זה והלא ודאי דחייב ואף שאין הנדונות אחד מ"מ שפיר משתמע כן משא"כ לר"ע דדרש חייך קודמין מתיבת עמך אפי' בספק אין לו להכניס דאפשר ימות וחייו קודמין ויש לדחות ודוק.

פרק ב

הלכה ב

אבל השוכר הורג וכו'. **וחייב מיתה לשמים**. וכתב המל"מ דדייקי דברי רבינו כדעת הריטב"א בפ' האיש מקדש דדוקא שוכר או עבדים שהם שכורים לו משא"כ שליח דבדבורא בעלמא פטור אף בדיני שמים וע"פ חילוק זה נראה לישב אותה שהקשה רב יהודאי ז"ל גופיה בס' פרשת דרכים דף ו' בבראשית רבה פרשה ל"ד סי' י"ט מיד איש אחיו זה השוכר אחרים להרוג חבירו ואמרו תו התם אמר ר' חנינא כולהון כהלכות בני נח בעד אחד וכו' ע"י שליח וכו' וכתב מהר"ש יפה דבדיני ישראל השליח פטור דאין שליח לדבר עבירה וכו' אבל בבני נח הורגין אותו בבי"ד אלו דבריו והקשה מההיא אגדה דפרק זה בורר מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני וכו' מאי הו"ל למימר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולפי הבראשית רבה מה היה מועיל לנחש טענה זאת הא לא מהניא בבני נח דהמשלח נהרג בבי"ד זה תורף קושיתו ולפי החילוק דכתיבנא דיש הפרש בן שוכר לשליח וכו' אף אנו נאמר דבבן נח בשוכר הוא דחייב המשלח בבי"ד אבל בשליח בדבור בעלמא אז שוה לישראל דאין שליח לדבר עבירה ובבראשית רבה בשוכר קאי וכן מ"ש ר' חנינא שליח איירי בשכר כההיא דלעיל מיניה דאמרו אבל השוכר הורג וכו' כן נ"ל לזווגם ואף שהוא דוחק.

אמנם מה שהביא הרב החסיד בארעא דרבנן אות ו' מש"ס דע"ז דף נ"ג דאמרו שם

כי עבדו ישראל את העגל גלו אדעתייהו דניחא להו בע"ז וכי אתו גויים שליחותייהו דישראל עבדו הרי דיש שליח לדבר עבירה ותמה על הרב פרשת דרכים שלא הביא מש"ס זו שהוא כהבראשית רבה יעו"ש. ואחר המחילה רבה אינו ענין זה לזה דהן אמת דלגבי נכרים נמי אין שליח לדבר עבירה וההיא דע"ז דאמרו שליחותייהו דישראל עבדו ר"ל דניחא לישראל בע"ז וחשיב כאילו ישראל ממש עובדי ע"ז ונמצא הוי ע"ז של ישראל ואה"נ דהגוים חייבים משום עבודתם ובלא"ה נחזי אנן וכי הגוים בעד ישראל הם עובדים ע"ז ולא להם ודאי דהם אדעתא דידהו עובדים ואיך יהיו פטורים אלא הם עובדים ע"ז לעצמם דבזה לא שייך שליחות אלא כיון דישראל ניחא להו חשיב כשלוחם וכמי שהם עובדים ממש וכיון שהן עובדים ממש חשיב כע"ז דישראל דאין לה ביטול ואינו ענין זה לזה כעוכלא לדנא.

איך שיהיה על פי חילוק זה דשוכר לשליח נראה לתרץ ההיא שהקשה מהרימ"ט למ"ש רז"ל כשבא יואב להלחם במואב הוציאו אפיסטולס שכתוב בהן אל תצר את מואב ושלח דוד ואמר להם הם פרצו את הגדר תחילה שנא' וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וכו' ומה פשעו של מואב בזה יכול לומר אין שליח לדבר עבירה ובלעם הוא החוטא, והטירת כסף סדר בלק חיזק הקושיא לאדוננו דוד מלך ישראל דמעשיו סתרי אהדדי דהוא ציוה ליואב להמית לאוריה ודאי דס"ל אין שליח לדבר עבירה וא"כ מ"ט נלחם עם מואב והא אין פשע במואב דאין שליח לדבר עבירה והוי תרתי דסתרן. ולפי האמור לק"מ דמה שציוה ליואב לא היה בשכירות ואין שליח לדבר עבירה משא"כ מואב ששלח בעד בלעם היה בשכר וחייב בדיני שמים המשלח ושפיר חזי ליאמר הם פרצו את הגדר כיון דחייבים בדיני שמים.

חוזרנו להרב פרשת דרכים שהקשה האגדות אהדדי הביא עוד ההיא דשמות רבה פרשה א' סי' י"ז גבי פסוק בילדכן את העבריות למה צוה להורגן ע"י המילדות כדי שלא יתבע ה' ממנו והרי דגם בבני נח אמרינן אין שליח לדבר עבירה היפך ההיא דבראשית רבה, וכתב לומר דסבור לומר דיש לחלק בין שפיכות דמים לשאר עבירות וסיים ובהכי מתיישבה ההיא דאין טוענין למסית ואין דבריו מובנים למעיין בהם אם לא שנאמר דט"ס נפל וצ"ל ובהא לא מתיישבא אלא הא דאין טוענין למסית ומ"מ גם בזה לא נח נפשי שכתב ועוד י"ל דשאני נחש דהוי בדבר אכילה וכו' יעו"ש וגם ההיא תירוץ אינו אלא להההיא דאין טוענין למסית דוקא דלעולם סתרי אהדדי הא דבראשית רבה עם שמות רבה דשניהם בשפיכות דמים קיימי וסתם דבריו והנראה מריהטא דלישנא דבא לישב הכל וליתא באופן דלא באתי לכוונתו ואיך שיהיה כפי תירוצינו דיש לחלק בין שוכר

לשליח לא קשיא גם מההיא דשמות רבה דבההיא ליכא שכירות.

ועוד י"ל להההיא דשמות רבה דשאני ההיא דהוי השליחות למילדות ולאו בני נח נינהו דיצאו מכלל בני נח ואף למ"ד דלא יצאו אינו אלא להקל אבל להחמיר יצאו וא"כ הו"ל להחמיר ולומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין.

הדרן לחקירת הטירת כסף ראיתי לו בסדר ויחי כתב לתרץ דמידי הוא טעמא דאל תצורם משום שתי פרידות וכמ"ש בב"ק אם כן בזמן דוד כבר יצאת רות ממואב וכן נעמה העמונית וכו' יעו"ש. ולא ידעתי את שיחו דמאי אהני לן למאי דשלח להו הם פרצו את הגדר והא אין שליח לדבר עבירה ואי ס"ל יש שליח לדבר עבירה איך שלח להמית את אוריה אלא יש לתרץ כמ"ש לחלק בין שוכר לשליח.

והנה בחילוק זה דשוכר לשליח בדברים קשיא לי ממ"ש בב"ק פ"ה דף נ"א על מתני' בור של שני שותפין וכו' השני חייב והקשו בש"ס בור של שני שותפין היכי משכחת לה אי דשוו שליח תרוייהו ואמרי ליה זיל כרי לן ואזל וכרא להו אין שליח לדבר עבירה וכו' ולוקמא בשהיה השליח שכיר וא"כ המשלח חייב בדיני שמים והיינו חייב דתני מתני' בדיני שמים וי"ל דדחיקא להו לאוקמי בהכי משום דא"כ הו"ל למתני להדיא חייב בדיני שמים כדאשכחן בכמה מקומות ועוד דלא הוי דומיא לשאר חייב האמורים שם באותו פרק ודו"ק.

הלכה טו

המוכר וכו'. פסק כר' אליעזר דדריש כספו המיוחד לו ומזה דחה הרב מחנה אפרים בהל' שכירות סי' ה' קושית התוס' בפרק הזהב דף נ"ה שהקשו למ"ש שם שכירות ליומיה ממכר הוא ממ"ש בפ"ק דע"ז דף ט"ו דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה תרומה משום דשכירות לא קניא לעולם דשכירות ליומיה ממכר הוא לקנין פירות וביתו קרינן ליה כל זמן שהיא שכורה אצלו וכו' ואע"פ כן לענין תרומה לא מצי להאכילה משום דכספו המיוחד לו בעינן כדאיתא בקמא אלו דבריו ז"ל. והמה תמוהים דא"כ מה מותיב הש"ס שם בע"ז מהך מתני' דלא יאכילנה תרומה למאי דקאמר שם דשכירות קניא ומכח מתני' זאת אמרו למסקנא אלא ש"מ שכירות לא קניא וא"כ נראה ודאי דליתא להאי. וא"ת נחזי אנן בש"ס גופיה אמאי לא קאמר הך מתני' דהיא ר"א דדריש כספו המיוחד לו וכן רבינו דפסק הכא כותיה אמאי בתרומה לא יהיב האי טעמא אלא מטעם דאינו קנין כספו יעו"ש בהל' תרומות, הא לא קשיא דעד כאן לא קאמר ר"א אלא גבי כי כספו הוא דהוא יתר דבעבדו קיימינן משא"כ גבי תרומה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין כספו

דבא ללמד דבעבד כנעני הכתוב מדבר שהוא גופו קנוי בכספו וכן אשתו אוכל דהוי קנין כספו נמצא אצטריך לגופיה ולא לומר כספו המיוחד לו וק"ל.

פרק ה

הלכה יב

עי' מ"ש בספרי תועפות ראם דף ק"ג ע"א.

פרק ו

הלכה יג

ואפי' בירידה שהיא צורך עליה אינו גולה. כיצד היה עולה בסולם וכו'. וכתב מרן בסוף דבריו וז"ל ורבינו מפרש איפכא דהא אייתינן ליה לפיטורא ע"כ. ולא יכולתי להלום לפי פי' זה לפיטורא דמאי מותיב שם בש"ס לזה איתיביה זה הכלל וכו' שלא בדרך ירידתו לאו לאתויי כה"ג וכו' ולפי פי' מרן בדעת רבינו מאי מותיב ממתניתין דקאמר אינו גולה הא איהו נמי אינו גולה קאמר וצ"ע כעת.

פרק ז

הלכה ט

אחד כ"ג המשוח ואחד המרובה בגדים וכו'. **כל אחד מארבע שמת מחזיר את הרוצח.** ותיבת מארבע שכתב לא יכולתי להלום דליכא אלא ג' משוח ומרובה בגדים וכהן שעבד דהעובד היינו משוח ומרובה.

פרק ח

הלכה יא

עי' מ"ש מרן כאן ומ"ש פ"ב מהלכות מעשר שני הט"ו ודו"ק.

פרק יא

הלכה ג

וכל המניח גגו בלא מעקה ביטל מ"ע ו[עבר על] ל"ת שנאמר ולא תשים דמים בביתך ואין לוקין וכו'. והוא סיפרי והביאו התוס' פרק האיש מקדש דף ל"ד ד"ה מעקה יעו"ש בקושייתם שהקשו דא"כ איך יהיו נשים פטורות ותירצו דהיכא דנפל ליכא ל"ת דלא

תשים דמים יעו"ש. ולא הבינותי מה הפרש יש בין היכא שנפל המעקה ולא עשאו להיכא שבנאו הבנין ולא עשה המעקה מתחילה דבין הכי ובין הכי דמים לא שם בידים ולעולם איכא עשה ול"ת וכן נראה מסתמיות דברי רבינו והסיפרי והעיקרא בקושייתייהו דן אנכי דמאי קשה דמה דנקט בש"ס מעקה אבידה וכו' הוא לסימן בעלמא דהנך לאו זמן גרמא נינהו ואה"נ דאיכא בהו ל"ת ג"כ ולאו לומר דנשים פטורות ומזוזה לחוד הוא דנשים פטורות וכבר יש כמה מצות דומות לאלו שהן פטורות דלאו זמן גרמא נינהו כגון לקט שכחה ופאה וכו' דוגמא לזה כתבו התוס' בשבת דף קל"ב ע"ב ד"ה האי עשה וז"ל ואומר ר"ת דלא נקטי אלא לסימן בעלמא וכו'.

וראיתי למהרימ"ט בחי' הקשה בדבריהם וז"ל וא"ת אבידה ושילוח הקן לאו שניתק לעשה הן ואין לוקין עליהן כדאמרינן בשלהי חולין שאין הלאו אלא לזרז על האשה ומצות ל"ת נפקא לן לקמן מאיש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם והני לא מקרו חטאת שנתקן הכתוב לעשה עכ"ל. ולי ההדיוט לא ידעתי קושיא זאת דלו יהי דכל הני הוו ניתק לעשה וכי משו"ה לא חשיבי מצות ל"ת כי היכי דלחייבו נשים כאנשים הא כל הפרש שיש בין ל"ת ללאו הניתק לעשה הוא דבשניתק לעשה אינו לוקה דעדיין יכול לקיים דבידו הוא ברם כל דלא קיים דליכא תקוה עוד שיקיים הרי ביטל הל"ת וכי לא חשיב חטא, ולדעתי מכח הסברא נראה דלקי דהא מיהא הא עקר ללאו אלא דכעת איני יכול לחפש בזה.

ומ"מ מידי חטא לא נפקא ואף דליכא מלקות ואחר זמן מצאתי סברתי זאת לרבינו פ"א מהל' נערה בתולה ה"ז ופי"ג מהל' שחיטה ובריש הל' מתנות עניים ובריש הלכות מלוה ולוה יעו"ש דכל דליכא תקוה עוד שיקיים העשה לוקה, ועוד ממקום שבאנו לחייב לנשים כאנשים בלאו הוי לאו הניתק לעשה דהיינו מדכתיב איש או אשה אשר יעשו מכל חטאת האדם וקאי בגזלה וכתיב ביה והשיב את הגזלה דהוי ניתק לעשה לכו"ע וכמ"ש בחולין דף קמ"א סוף ע"א יעו"ש.

והרב תירץ לקושיתו וז"ל וי"ל דמ"מ מעקה איתי ביה לאו גמור ולוקין עליו וכו' יעו"ש. וראיתי במכתב לחכם בני הי"ו דקשיא ליה דמעקה הוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו וכו' וכמ"ש רבינו הכא וכן ראיתי כעת שהקשה הרב רוח אליהו בחי' לקדושין שנדפס מחדש יעו"ש והוא מתרץ לה דמשכחת לה דסתר המעקה דעבר הלאו בידים דומיא דחמץ דכתב רבינו דאם קנה חמץ לוקה יעו"ש פ"א דחמץ ומצה ה"ג וכיוצא באלו אלו דבריו בקיצור.

ולענ"ד כוונת מהרימ"ט הוא כלפי מה שהקשה דכל הנך הוו לאו הניתק לעשה והוי

כמו מצות עשה ולא חשיב כמו חטא דלא הוי לאו אהא תירץ דמעקה הוי לאו גמור ולא הוי כעשה כיון שניתק לעשה כיון דהעשה הוא קודם הלאו דכיון דהלאו מאוחר חשיב כלאו גמור ולוקין דכתב כלפי נדון זה דלא חשיב ניתק לעשה כיון דכתיב הלאו אחר העשה אלא דמצד אחר אין לוקין דהוי לאו שאין בו מעשה ולו יהי דאין לוקין מ"מ לאו הוא וחטא מיקרי ולאו במלקות תליא מילתא ומה שהקשה הוא למאי דהוה ס"ל דהוי ניתק לעשה וחשיב כעשה וחידש בתירוצו דלא הוי ניתק לעשה ודוק. ועיין עוד להרב רוח אליהו מה שהקשה לתירוץ זה דמהרימ"ט דהוי לאו שבכללות ומ"ש עליו בחי' הלכות תמורה פרק א' ה"א ועיין מ"ש עוד הרב רוח אליהו בדברי התוס' ומ"ש הל' ע"ז פי"ב ה"ג.